

1. Introduktion

Ge eleverna en kort introduktion till FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Använd gärna **11 saker alla bör veta om de mänskliga rättigheterna** som kan laddas ner som pdf på www.levandehistoria.se/mr. För att göra inledningen mer levande kan ni också **lyssna** på röster från i går och i dag som har koppling till mänskliga rättigheter och de fallbeskrivningar som tas upp. (Se hänvisning till **SR minnen på sid 3**). Följ upp inledningen med en kort gruppdiskussion och pejla elevernas kunskap om de mänskliga rättigheterna.

2. Gruppindelning

Dela in klassen i fem grupper. Varje grupp får **ett** av de totalt **fem** casebladen med personliga livsöden, fakta och diskussionsfrågor.

3. Grupparbete

Grupperna läser berättelserna tillsammans. I **SR Minnens arkiv** (www.sr.se)

finns program och ljudinspelningar som har koppling till just deras case.

4. Diskussion

Eleverna diskuterar i grupp utifrån frågorna under rubriken **Diskutera** på casebladen.

5. Uppgifter

Eleverna utför de konkreta arbetsuppgifterna under rubriken **Undersök/ta reda på** på casebladen. Eleverna kan göra efterforskningar tillsammans eller dela upp uppgifterna mellan sig. För att svara på frågorna krävs att eleverna söker mer information via böcker, tidningar och/eller Internet. Länktips finns på casebladen.

6. Redovisning

Grupperna redovisar sina respektive case för resten av klassen. Här ingår att berätta vad man har diskuterat i gruppen och svaren på frågorna under **undersök/ta reda på**. Du kan också välja att låta eleverna redovisa skriftligt.

7. Avslutning

Som avslutning på arbetet med **Levande rättigheter** diskuterar eleverna i helklass vad de har lärt sig och vilka tankar detta har väckt. Vad innebär MR-förklaringen för dem i deras egen vardag och hur vill de att MR-förklaringens artiklar ska respekteras och uppfyllas i framtiden?

Faktatexterna i **Levande rättigheter** bygger delvis på boken *Mänskliga rättigheter för alla* och envar av Christina Ulfspärre och Malin Greenhill (Norstedts juridik 2007). Boken ger en grundläggande introduktion om varför och hur de mänskliga rättigheterna har kommit till, vilka de är, var man hittar dem, hur efterlevnaden sköts och hur man kontrollerar och straffar kränkningar av dem.

Levande rättigheter har producerats av Forum för levande historia. Materialet är främst tänkt för elever i skolår 8–9 och gymnasiet.

Forum för levande historia är en myndighet som arbetar för demokrati, tolerans och alla människors lika värde. Med lärdomar från historien vill vi vara en resurs för lärare och elever.

Forum för levande historia
Besöksadress: Stora Nygatan 10–12,
Gamla Stan, Stockholm.
Postadress: Box 2123, 103 13 Stockholm
Tel vxl: 08-723 87 50
E-post: info@levandehistoria.se
www.levandehistoria.se/mr

FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA

Hur ska vi kunna kräva respekt för våra rättigheter om vi inte vet vilka rättigheter vi har? Vet dina elever tillräckligt för att få större makt över sina liv?

Under andra världskriget blev miljontals människor mördade och förföljda för att nazisterna betraktade dem som mindre värda. Det kunde bero på deras sexuella läggning, religion, etniska ursprung eller funktionshinder. Förintelsen, folkmorden på judar och romer, och de andra övergreppen som begicks av den nazistiska regimen fick många att inse att världen behövde gemensamma regler om hur människor får och inte får behandlas. Ur den insikten växte FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna fram. Den kallas ibland MR-förklaringen.

Med **Levande rättigheter** vill vi ge unga människor kunskap om mänskliga rättigheters betydelse i vår samtid. Samt ge historiska perspektiv, baskunskaper och ökad förståelse för hur MR-förklaringen har förändrat människors möjlighet att kräva respekt för sina rättigheter över tid. Tanken är också att väcka tankar om vad som återstår att göra för att uppfylla de mänskliga rättigheterna för alla, överallt.

Ovan t.v.: En 15-årig judisk flykting från Tyskland, Susanne Berglind, vid ankomsten till Sverige 1945. Hon och hennes syster var de enda i familjen som överlevde Förintelsen. Foto: Privat. Ovan t.h.: Tolvårig flicka i ett flyktingläger i Makedonien, 1999, dit hon och hennes familj tog sig efter att ha drivits ut ur sitt hem i Kosovo av serbisk milis. Foto: Andrew Testa/Panos.

Förenklat kan man säga att det löper en röd tråd från Förintelsen fram till dagens internationella system och regelverk för de mänskliga rättigheterna. Folkmordet och de andra brotten som begicks mot mänskligheten under andra världskriget tvingade världen att göra stora förändringar. Några exempel:

Före Förintelsen blev enskilda individer sällan eller aldrig ställda till svars för staters massmord eller andra brott mot mänskligheten.

Efter Förintelsen etablerades principen om att enskilda makthavare och myndighetsutövare kan ställas till svars. Till exempel för brott mot mänskligheten och för att ha implementerat lagar och regler som strider mot internationell rätt/folk rätt. Ingen kan längre gömma sig bakom staten eller skylla på att de »bara lydde order«. Några konkreta exempel på de ökade möjligheterna att ställa individer till svars är de internationella brottmålsdomstolarna

som inrättats för de brott mot mänskligheten som begåtts i Kambodja, i det forna Jugoslavien och i Rwanda. Inrättandet av den internationella brottmålsdomstolen ICC (International Criminal Court) är ett annat exempel.

Före Förintelsen ansågs stater ha relativt oinskränkt makt att bestämma över sina medborgare och över vad som hände innanför landets gränser.

Efter Förintelsen antogs MR-förklaringen och skyddet av mänskliga rättigheter blev en internationell angelägenhet. Att skydda och stärka mänskliga rättigheter överallt är i dag en viktig

uppgift för regeringar, internationella organ och enskilda organisationer. År 2005 enades världens länder vid ett FN-toppmöte om en ny folkrättslig princip: »skyldigheten att skydda« (responsibility to protect). Syftet är att så långt det är möjligt skydda utsatta civilbefolkningar från folk mord, etnisk rensning, krigsbrott och brott mot mänskligheten.

Före Förintelsen var mottagandet och skyddet för flyktingar varje stats enskilda angelägenhet. Det fanns vissa internationella överenskommelser, men de var långt ifrån universella.

Efter Förintelsen och tillkomsten av Genèvekonventionen 1951 har flyktingar rätt att söka asyl, skydd, i ett annat land om de fruktar att deras liv/frihet hotas i hemlandet på grund av exempelvis etniskt ursprung, religion, nationalitet eller politisk uppfattning.

När FN bildades 1945 var en av de viktigaste uppgifterna att möta flyktingströmmarna efter kriget. Sedan dess har många utmaningar tillkommit som ingen kunde förutse.
T.v.: 500 judiska flyktingbarn, de flesta från Österrike, anländer till England 1938. Foto: Austrian Archives/CORBIS.
T.h.: Yulia smittades av HIV när hon delade sprutor med andra heroinmissbrukare i Ukraina, ett av de länder i Europa där antalet som har HIV/Aids ökar snabbast. Foto: Gideon Mendel för The International HIV/AIDS Alliance/Scanpix.

Att läsa

Case/fallbeskrivningar

Till materialet hör fem case med olika teman knutna till artiklar i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

De fem teman som tas upp är: Folkmord, internationell rätt, rätten till en tillflyktsort, rätten till frihet från slaveri och rätten till lämplig bostad. Varje case innehåller två korta berättelser om personer som har koppling till mänskliga rättigheter i går och i dag, före och efter Förintelsen och tillkomsten av MR-förklaringen.

Genom att ta del av autentiska livsöden får eleverna inblick i hur MR-förklaringen har förändrat människors möjlighet att kräva respekt för sina rättigheter. Men berättelserna väcker även tankar om vad som fortfarande återstår att göra för att de mänskliga rättigheterna ska uppfyllas för alla, överallt. Varje case innehåller fakta om respektive tema under rubrikerna **i går, i dag** och **i morgon**. Dessutom finns diskussionsfrågor samt konkreta arbetsuppgifter.

T.v.: Barn som befriats från Auschwitz 1945. Senare samma år bildades FN och 1948 antogs FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.
Foto: Vitryska statens arkiv över dokumentärfilm och foto/USHMM.
T.h.: En pojke som tvingats bli barnsoldat i en av Liberias väpnade grupper under inbördeskriget 1994. Foto: Patrick Robert /Sygma/Corbis/Scanpix.

På webben

På www.levandehistoria.se/mr finns fakta, historisk bakgrund och fördjupningsmaterial att ladda ner. Bladet **11 saker alla bör veta om mänskliga rättigheter** ger en snabb introduktion till MR-förklaringen som kan användas som kopieringsunderlag för att dela ut i klassen, eller som utgångspunkt när du inleder lektionspasset. Andra faktablad presenterar milstolpar i framväxten av de mänskliga rättigheterna samt MR-förklaring i sin helhet.

På **SR Minnen** (www.sr.se) finns autentiska ljudupptagningar och dokumentärer med koppling till Levande rättigheters teman. Lyssna direkt på nätet eller ladda ner. Välj bland teman som »Förintelsen; Berättelser och nutida perspektiv; FN:s första år eller Andra världskriget – röster, öden och analyser«.

Gå vidare

Använd metodmaterial Uppdrag: Demokrati – 22 workshopar för klassrummet som utvecklar elevernas kunskap och reflektion om samhällsfrågor. Demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter problematiseras utifrån historiska händelser och levnadsöden. Ett tema har särskilt fokus på mänskliga rättigheternas historia och betydelse idag med utgångspunkt från normer och diskriminering. Exempelen handlar bland annat om rasbiologi, arvs-hygien och steriliseringspolitik i Sverige samt nutida människohandel. Ladda ner praktiska övningar, historiska fotografier, filmklipp och annat arbetsmaterial kostnadsfritt från: www.levandehistoria.se/uppdragdemokrati.

